

Лалакулич М.Ю.

ПОДАТКОВА РЕФОРМА В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ
ТА ЗОВНІШНЬОЇ АГРЕСІЇ

У статті досліджено проблеми, пов'язані з особливістю впровадження податкової реформи в умовах фінансової кризи та наростаючої зовнішньої агресії. Проаналізовано систему податків після змін, внесених 01.01.2015 року до Податкового кодексу України з врахуванням нових правил подання звітності, та встановлення нових видів штрафних санкцій. Здійснено оцінку змін в оподаткуванні в публікаціях у наукових виданнях та засобах масової інформації. Окреслено особливості і специфіку податкової реформи в умовах фінансової кризи та наростаючої зовнішньої агресії.

Ключові слова: податкова система, бюджет, Зведений бюджет України, Державний бюджет України, місцеві бюджети, державні цільові фонди, податки, збори, обов'язкові платежі, податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний податок, рентна плата, збори, а також місцеві податки: податок на майно та єдиний податок.

Постановка проблеми. Податкове навантаження на економіку України в останні роки було настільки великим, що вона не могла ефективно розвиватися. Це поставило на порядок денний питання податкової реформи з метою впровадження такого податкового регулювання, яке б забезпечило зростання конкурентоспроможності підприємств, створення стимулів для розвитку підприємництва, зменшення масштабів тіньової економіки, збільшення надходжень до всіх рівнів бюджетів. Зазначимо, що податкове реформування – це проблема, яка була, є і буде завжди залишатися актуальною. Достатньо згадати, що перша податкова реформа була здійснена імператором Риму Октавіаном Августом (63 р. до н. е. – XIV ст. н. е.), яка, влаштуваючи всі верстви населення, проіснувала без особливих змін протягом трьох століть.

На зламі ХХ–ХХІ стст. зміни в суспільно-політичному та соціально-економічному житті є настільки швидкоплинними, що питання податкової реформи перманентно не втрачає своєї актуальності. Так, хоча зовсім недавно прийнято новий Податковий кодекс, передбачуваної активізації економічної діяльності не відбулося. В значній мірі це обумовлено розгортанням фінансових кризових явищ і наростанням зовнішньої агресії. Нові умови створили потребу в подальшому реформуванні податкової системи. В контексті сказаного ця стаття, яка присвячена податковій реформі в умовах фінансової кризи та зовнішньої агресії, є своєчасною і актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з податковою реформою, постійно перебувають в полі зору відомих вітчизняних вчених, таких, як О.Василик, В.Геєць, Т.Єфименко, П.Мельник, Ю.Каспрук, Ю.Касперович, О.Крайник, Л.Тарангул та ін. Їх дослідження окреслюють важливість ефективного функціонування податкової

системи для розвитку національної і регіональних економік. Разом з тим сучасні вимоги часу висувають потребу в нових дослідженнях податкової системи, які дозволять окреслити особливості реформування податкової системи в умовах фінансової кризи та зовнішньої агресії, здатні забезпечити зростання ефективності функціонування економічних систем національної економіки різного ієрархічного рівня.

Формулювання цілей статті. Мета статті – окреслення особливостей і специфіки податкової реформи в умовах фінансової кризи та наростаючої зовнішньої агресії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найголовнішою особливістю податкової реформи в умовах фінансової кризи та наростаючої зовнішньої агресії стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 року №71-VIII. На основі цього Закону відбулися суттєві зміни в оподаткуванні, які почали діяти 01.01.2015. Суть цих змін полягає в тому, що, насамперед, зменшилася кількість податків з 22 до 9, як за рахунок їх групування (рис.1), так і за рахунок скасування окремих податків (зокрема таких, як збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності; збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності; збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства) повністю.

Вся система податків після 01.01.2015 отримала багаторівневу структуру: загальнодержавні податки (податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито) та місцеві податки і збори (податок на майно; транспортний податок; єдиний податок; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір).

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих

© Лалакулич Марія Юріївна, к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку Ужгородського торговельно-економічного інституту КНТЕУ

актів України щодо податкової реформи» окреслено права податкових органів (право проводити перевірку правильності ведення бухгалтерського обліку; право проводити перевірку правильності та повноти визначення доходів, витрат та фінансового результату до оподаткування згідно з бухгалтерським обліком відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності). Цим Законом описано підстави для проведення перевірок платників податків та отримання запитів від них. Зок

рема, контролюючим органам в окремих випадках забороняється проводити документальні позапланові перевірки. При цьому введено мораторій на проведення перевірок та здійснення перевірок для підприємств з обсягом доходу до 20 мільйонів гривень за попередній календарний рік у 2015 та 2016 роках виключно з дозволу Кабінету Міністрів України; за заявкою суб'єкта господарювання щодо його перевірки; згідно з рішенням суду або згідно з вимогами Кримінального процесуального кодексу України.

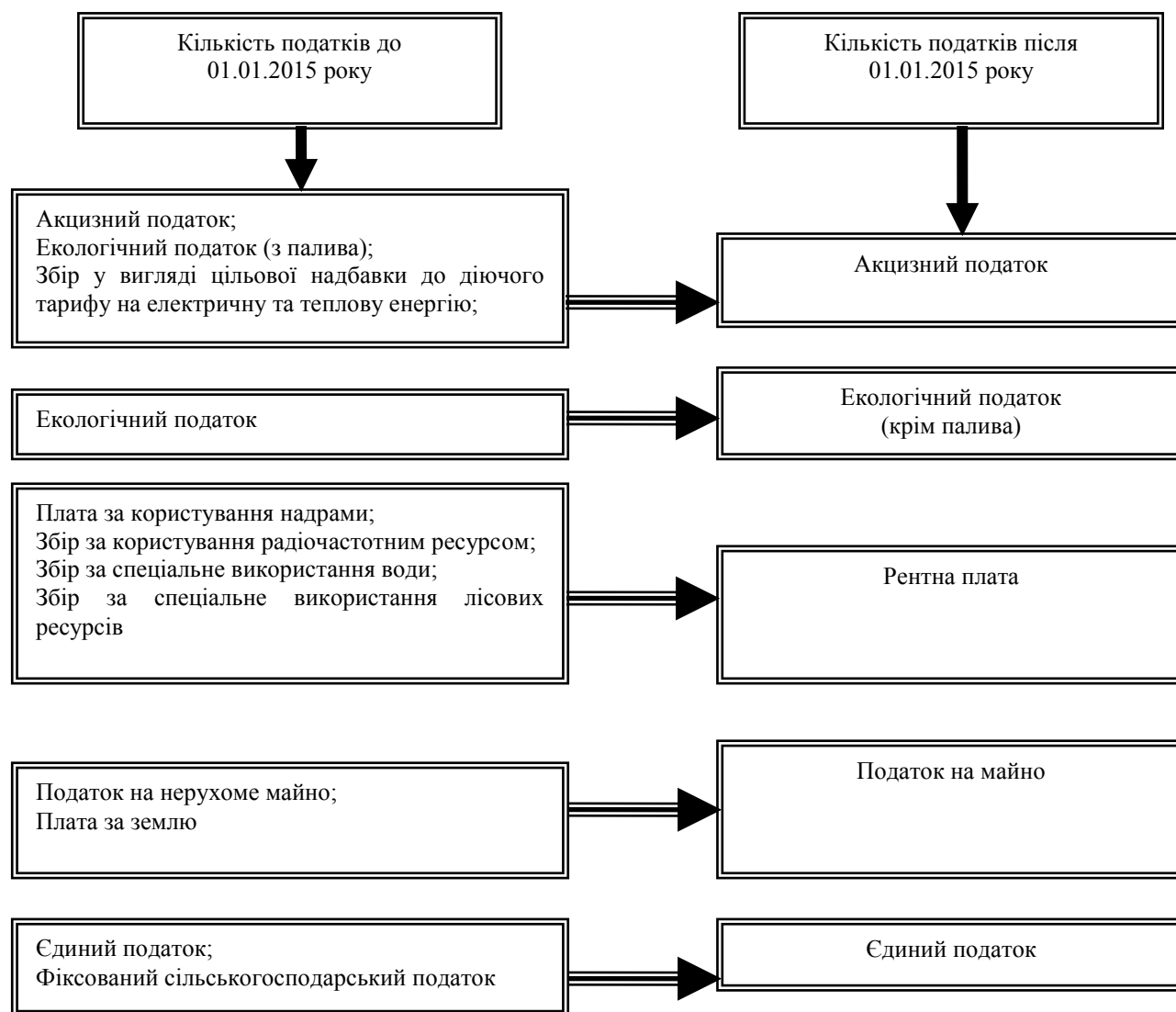

Рис. 1. Зменшення кількості податків з 01.01.2015 року за рахунок їх групування

Відповідно до зазначеного вище Закону України запропоновано нові правила подання звітності, уточнено вимоги до письмового запиту про подання інформації, встановлено новий вид штрафних санкцій за неподання, подання з порушенням встановлених строків, подання не у

повному обсязі, з недостовірними відомостями або з помилками податкової звітності про суми отриманої оплати від фізичних осіб за товари (роботи, послуги).

Зміни, передбачені в податковому законодавстві України, представлені в табл.1.

Зміни, передбачені в податковому законодавстві*

Стаття	Суть змін
Ставки податку на доходи фізичних осіб	Ставки податку на доходи фізичних осіб залежно від бази оподаткування: 17% для місячного доходу від 12 500 до 42 000 гривень, 20% для місячного доходу від 42 000 до 83 000 гривень, 25% для місячного доходу понад 83 000 гривень
Оподаткування пасивних доходів	15% для річного доходу в межах 150 000 гривень; 17% для річного доходу від 150 000 до 504 000 гривень; 20% для річного доходу від 504 000 до 996 000 гривень; 25% для річного доходу понад 996 000 гривень; 5% для доходів у вигляді дивідендів за акціями і корпоративними правами, виплаченими резидентами-платниками податку на прибуток підприємств, крім доходів у вигляді дивідендів за акціями та інвестиційними сертифікатами, які виплачуються інститутами спільного інвестування
Одноразове декларування майна	З 1 січня по 31 жовтня 2015 року фізичні особи зобов'язані одноразово надати декларацію доходів, майна і фінансового стану фізичних осіб, зокрема й отриманих із порушенням законодавства України у питанні оподаткування, валютного регулювання. У разі ненадання декларації в майбутніх періодах вартість активів платника податків становитиме 200 000 гривень
Акциз на електроенергію	До переліку підакцизних товарів входить електроенергія зі ставкою 3,2% від вартості
Податок із реалізації алкоголю	Введено акцизний податок із реалізації через роздрібну торговельну мережу алкогольних напоїв, тютюнових виробів і палива. Ставку встановлюють місцеві органи влади на рівні до 5%
Декларування цін в електронному вигляді	Впровадження електронної форми подання декларації про роздрібні ціни на підакцизні товари та можливість змінювати ціни двічі на місяць
Зрівняння оподаткування на сигарети з фільтром і без	Мінімальне акцизне податкове зобов'язання зі сплати акцизного податку на сигарети без фільтра та з фільтром – 304,11 гривень на 1 000 одиниць
Оподаткування нерухомості	Внесення комерційної нерухомості до бази оподаткування податком на нерухомість (сільські, селищні та міські ради також можуть встановлювати пільги з відповідного податку для фізичних осіб залежно від їхнього майнового стану та рівня доходів, а також релігійних організацій, статуту яких зареєстровано в установленому законом порядку); надання права місцевим органам влади встановлювати ставки податку на нерухоме майно для об'єктів житлової та нежитлової нерухомості в розмірі до 2% (24 гривні) від мінімальної заробітної плати за кожен квадратний метр; скасування неоподаткованого мінімуму загальної площі житлової нерухомості
Податок на купівлю валюти	Підвищення з 0,5% до 2% ставки збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з операцій купівлі іноземної валюти для фізичних осіб; скасування цього збору для юридичних осіб
Сільгосподаток	Скасування фіксованого сільськогосподарського податку при збереженні пільгового оподаткування з ПДВ
Військовий податок	Продовження дії військового податку до 2016 року, підвищення ставки з 1,5 до 2%.
СКАСОВАНО:	Збір за першу реєстрацію транспортного засобу; рентну плату за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку через територію України; плату за користування надрами; плату за землю; збір за користування радіочастотним ресурсом; збір за спеціальне використання води; збір за спеціальне використання лісових ресурсів; фіксований сільськогосподарський податок; збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства; збір у вигляді цільової надбавки до чинного тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками; збір у вигляді цільової надбавки до чинного тарифу на природний газ

*Джерело: Платити по-новому: в Україні стартує податкова реформа. Обов'язкове декларування корупційних доходів та інші ідеї Мінфіну з порятунку економіки. Forbes.ua <http://forbes.ua/ua/nation/1384535-platiti-po-novomu-v-ukrayini-startue-podatкова-reforma>.

Оцінка змін в оподаткуванні мала місце в низці публікацій у засобах масової інформації. Згідно з даними міжнародних експертів, податкова система України є вкрай неефективною та з великою кількістю корумпованих схем. Серед 183 держав, які були досліджені згідно з цими критеріями, податкова система нашої країни посіла 181 місце.

Середньостатистичне українське підприємство сплачує за рік близько 147 різноманітних зборів, податків та внесків. У тому числі мінімум 43% комерційного прибутку підприємств спрямовуються на оподаткування фонду оплати праці, що є одним з найвищих показників в Європі [2].

На особливу увагу заслуговує соціологічне опитування 75 фінансових директорів, бухгалтерів та фінансистів своїх членських компаній – представників переважно великого та середнього європейського бізнесу, який працює в Україні, щодо їх вражень від податкових нововведень, яке було здійснене у січні 2015 року Європейською Бізнес Асоціацією [5].

Виявилось, що 62% опитаних експертів негативно сприйняли нововведення і вважають, що порядок провадження змін є незадовільним, багато норм є недопрацьованими, суперечливими, в цілому, відсутній комплексний підхід до реформи податкової системи [5].

Підпунктом 267.1.1 пункту 267.1 статті 267 ПКУ визначено, що платниками транспортного податку є фізичні та юридичні особи, у тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні легкові автомобілі, що відповідно до підпункту 267.2.1 пункту 267.2 статті 267 ПКУ є об'єктами оподаткування. Об'єктом оподаткування є легкові автомобілі, які використовувалися до 5 років і мають об'єм циліндрів двигуна понад 3000 куб. см. [9].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В Україні сьогодні набуває чинності податкова реформа. РБК Україна. 01.01.2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbcua.com/ukr/v-ukraine-segodnya-vstupayet-v-silu-nalogovaya-reforma-01012015143600>
2. Каплюк Г. Податковий кодекс: переваги та недоліки /Г. Каплюк, А. Блохтур [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://glavcom.ua/articles/1787.html>
3. Крайник О.П. Реформування системи податкового регулювання в контексті проведення економічних реформ в Україні / О.П. Крайник // Інноваційна економіка, №5. – 2013. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – С.14–17.
4. Платити по-новому: в Україні стартує податкова реформа. Обов'язкове декларування корупційних доходів та інші ідеї Мінфіну з порятунку економіки. Forbes.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.ua/ua/nation/1384535-platiti-po-novomu-v-ukrayini-startue-podatкова-reforma>
5. Податкова реформа 2015: коментарі від бізнесу. Європейська Бізнес Асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Ttp://www.eba.com.ua/uk/information-support/eba-news/important/item/31115-2015-2-11-1221/31115-2015-2-11-1221](http://www.eba.com.ua/uk/information-support/eba-news/important/item/31115-2015-2-11-1221/31115-2015-2-11-1221)
6. Податкова реформа: 2015 26.01.2015 08:00. Перші емоції бізнесу від отриманої під Новорічну ялинку податкової реформи вже починають вщухати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://from-ua.com/articles/337229-podatкова-reforma-2015.html>
7. Податковий Кодекс України: Кодекс України, прийнятий Верховною Радою України від 02.12.2011р. № 2755-VI [Електронний ресурс]: / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
8. Порошенко зняв податок з іноземної зброї.– Канал 24 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://24tv.ua/news/showNews>.
9. Транспортний податок. – Канал 24 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lvivska.com/news/2015/02/19/39543>

На нашу думку, надходження в бюджет від норми статті 267 ПКУ будуть мізерними. Адже більшість зареєстрованих автомобілів, які використовувалися до 5 років і мають об'єм циліндрів двигуна понад 3000 куб. см., знаходились на територіях Донецької та Луганської областей. Доцільніше було б цю норму скасувати, залишивши збір за першу реєстрацію транспортного засобу.

Зміни податкового законодавства також передбачають з 1 січня 2015 року набрання чинності статті 267 ПКУ «Транспортний податок», відповідно до якої введено в дію новий місцевий податок [9].

Сказане вище дозволяє зробити висновок, що податкова реформа є недосконалою, недовершеною і такою, що потребує подальшої модернізації. На нашу думку, Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» практично не враховані умови сучасної зовнішньої агресії щодо України. Якщо інші країни світу впровадили економічні санкції щодо суб'єктів господарювання, розташованих на території Росії – країни-агресора стосовно України, то в згаданому Законі ця проблема не окреслена навіть поверхнево. Отже, вже сьогодні потрібні нові наукові обґрунтування і виважені зміни у реформуванні податкової системи України. Без таких змін неможливий подальший висхідний розвиток національної економіки України.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Враховуючи недосконалість податкового реформування важливо активізувати наукові дослідження і розробки, спрямовані на поліпшення функціонування податкової системи України. При цьому важливо врахувати не тільки внутрішню ситуацію, але й зовнішні загрози. Їх необхідно обговорити з представниками бізнесу, влади, науки заздалегідь, перед впровадженням в життя.